

“Gu Gazteok”

**12-14 urteko gazteen hizkuntza
egunerokotasunera hurbiltzeko ikerketa
partehartzailea**

Laburpen txostena

eta

Lan-ildoen proposamena aurrera begira

Euskararen Aholku Batzordea

Gazteriaren Batzorde-atala

2016ko apirila

Vitoria-Gasteiz

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

HEZKUNTZA, HIZKUNTZA POLITIKA
ETA KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Salburuordetza

DEPARTAMENTO DE EDUCACIÓN,
POLÍTICA LINGÜÍSTICA Y CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

Gu Gazteok

12-14 urteko gazteen hizkuntza egunerokotasunera
hurbiltzeko ikerketa partehartzailea

AURKIBIDEA

1	Sarrera	3
2	Ikerketari buruz	5
3	Gu, gazteok	5
4	Gu, gure praktikak	6
5	Gu, gure hizkuntzak	9
6	Ondorioak	12
7	Aurrera begirako proposamenak	15
8	Erreferentziak	18

1 Sarrera

Komunikabideetan, kalean, gizartean, oro har, asko hitz egiten da gazteei buruz. Askotan daude gazteak beste batzuen ahotan. Baina, zein da gazteen errealitatea eta egunerokotasuna?; zein iritzi dute euren gizarteaz, euren testuinguruaz?; zer esaten dute euren buruei buruz?; nola definitzen dute euren burua gazte euskaldunek?; zer hizkuntzak erabiltzen dituzte, nola?; zer diote hizkuntzei buruz?.

Jarraian aurkezten den dokumentu honetan galdera horien erantzun batzuk jaso dira zenbait gazteen ahotik. Laburpen txosten hau **“Gazteak ikerlari, gazteekin egindako ikerketa partehartzailea”** izeneko ikerketa lanaren emaitza da. 2015eko irail eta 2016ko otsail artean 12 eta 14 urte bitarteko ehun nerabeekin burutu zen euren egunerokotasuneko praktikak, identitateak eta bizipenak jasotzeko eta hizkuntzarekin harremanetan jartzeko. Nerabeen ahotsak entzun dira, beraiekin solasaldiak izan dira eta euren hizketaldien lekuko izateko aukera egon da. Lan hau, beraz, gazte hauen hizkuntza-esperientziaz blai dago, helburua gazteen eta hizkuntzaren arteko harreman hori gazteen errealitatean eta “izaeran” kokatzea izan baita.

Euskara Aholku Batzordeko Gazteriaren Batzorde-atal Bereziaren eskariz egindako lan bat izan da, batzorde horretan, 2015eko ekainaren 17an, gazteak eta euskararen arteko lotura ikergunea izango zuen azterlana burutzea adostu baitzen.

Ikerketa horren emaitzak eztabaida eta hausnarketarako abiapuntu gisa planteatu dira, euskararen normalizazio sozialaren bidean. Horregatik, izaera praktikoa izan duen lana osatu da: informazioa bildu eta eskaintzea izan da helburua. Alegia, gazteen egunerokotasunetik jasotako elementu esanguratsu batzuk mahai gainean jarri nahi izan dugu, hortik abiatuta hausnarketa bideratzeko.

Dokumentuaren egiturari dagokionez, hasteko egindako ikerketaren ezaugarrien berri ematen da, eta, jarraian, emaitza esanguratsuenak laburbiltzen dira hiru kapituluetan banatuta. Batetik, “Gu, gazteok” atalean ikerketan parte hartu duten pertsonen gazte identitatea osatzen duten elementuak jaso dira. Bestetik, “Gu, gure praktikak” kapituluan gazteen egunerokotasuneko praktiketara hurbilketa bat egiten da, praktika hauetan hizkuntzaren presentzia nolako den aztertu ahal izateko. Azkenik, “Gu, gure hizkuntzak” atalean ikerketan parte hartu duten gazteen hizkuntza-praktika eta hizkuntzen inguruko diskurtso nagusienak deskribatzen dira. Dokumentua ikerketaren ondorio nagusienekin eta aurrera begirako proposamenekin amaitzen da.

Euskararen Aholku Batzordearen Gazteriaren Batzorde-atal Berezia

- Patxi Baztarrika Galparsoro, Batzorde-atal Bereziko presidentea
- Jorge Giménez Bech, Batzorde-atal Bereziko idazkaria
- Jone Miren Hernandez Garcia, Batzorde-atal Bereziko zuzendaria
- Aritz Abaroa Cantuariense
- Jaime Altuna Ramirez
- Kike Amonarriz Gorria
- Itsaso Andueza Fernandez
- Naiara Berasategi Sancho
- Mikel Belasko Ortega
- Lorea Bilbao Ibarra
- Iñaki Eizmendi Arsuaga
- Jokin Gorozika Bidaurreazaga
- Itziar Idiazabal Gorrotxategi
- Pilar Kaltzada Gonzalez
- Elena Laka Muñoz
- Miren Elixabete Larrinaga Artetxe
- Vanessa Velez de Pablos
- Josune Zabala Alberdi

2 Ikerketari buruz

Ikerketa honen helburu nagusia gazteek beraiek euren inguruko hizkuntz ohiturak, jarrerak eta praktikak ezagutzea, aztertzea eta aurkeztea izan da. Horrekin batera, honako helburu zehatz hauek formulatu ditugu:

- Gazteen testuingurua ezagutzea.
- Gazte izatearen irudia(k), bizipenak eta identitateak jasotzea.
- Gazteen egunerokotasuneko praktiketara hurbiltzea.
- Gazteen hizkuntza kartografia egitea: hizkuntza-praktikak, hizkuntza-guneak, hizkuntza-eragileak...
- Hizkuntzaren inguruko gazteen diskurtsoak jasotzea.

Hizkuntzaren eta nerabeen egunerokotasunera hurbilketa etnografiko bat osatu da Gizarte Antropologian oinarritutako ikerketa baten bidez. Horretarako, nagusiki, hiru teknika erabili dira:

- Behaketa parte-hartzailea.
- Talde dinamiken bidezko talde-hausnarketak.
- Elkarrizketa formalak eta informalak.

Ikerketa Gipuzkoako hiru herritako "Kuadrillategi"¹ egitasmoan gauzatu da: Lasarte-Oria, Pasaia eta Lezo. Guztira, 12 eta 14 urte arteko 105 gaztek parte hartu dute.

3 Gu, gazteok

Azterketa lan honetan mikro mailako ikerketa garatu da gazteen egunerokotasunean oinarrituz. Maila mikro honetatik hizkuntza-egoeraren gizarte konplexutasuna ulertzeko bidea egin da eta horretarako gazte identitatea osatzen duten elementuak jasotzea abiapuntu interesgarria da.

Ikerketan parte hartu duten gazteek gaztetasuna ezaugarri positiboekin lotzen dute: politik, modernoak, adiskideak, umoretsuak, irribarretsuak, kirolariak... Edertasuna gaztetasunaren ezaugarri nabarmen gisa agertzen da eta gorputzaren garrantzia agerikoa da: kirola, argazkiak, itxura fisikoa... Sexualitateari ere maiz egiten diote erreferentzia.

¹ Lagunartean edo koadriletan euskararen erabilera sustatzeko helburuz garatzen den programa. Astean behin, ostiraletan bi orduz, 12 eta 16 urte bitarteko gazteek parte hartzen dute, 20 eta 50 arteko kidez osatutako taldetan, bina aisialdiko hezitzaileekin. 2015/2016 ikasturtean Kuadrillategi programa honako herri hauetan garatzen da: Lezo, Pasaia, Oiartzun, Erreterria eta Lasarte-Oria, guztira 600 bat gaztek parte hartzen dute. Kuadrillategi egitasmoa 2001. urtean abiatu zen Pello Jauregi ikerlariaren eskutik.

Jarduerak aipatzerakoan gazteen identitatea kirola eta festarekin oso lotuta agertzen da. Kirola modu generikoan aipatu da gazteen ezaugarri gisa. Festarekin lotutakoak ere nabarmentzen dira (martxa, festak, parranda, mozorroa, mozkorra...), nahiz eta adin honetako gazteek egunerokotasunean ez den oso nabarmenki praktikatzen duten jarduera

Bestalde, gazteek pareen taldeari, adinkideei, garrantzia handia ematen diote. Taldeak gazteen identitatearen autopertzepzioan eragin handia du. Eskola eta etxea, aldiz, euren egunerokotasunean eta elkarrizketa informaletan presente badaude ere, gutxitan aipatzen dituzte gaztetasunaz hitz egiterakoan.

Pareen taldeak, beraz, garrantzitsua dira gazte identitatean baina ikerketa honetan ez da talde edo "tribu" ezberdinik antzeman. Talde antagonisten aipamenak, soilik etorri berriak diren pertsonekin lotutakoak izan dira. Zenbait kasutan badirudi ikastetxea dela talde antagonistak eraikitzekeko elementu erabakigarria baina ez da herri guztietan hala gertatzen. Sexua, ordea, taldeak egiteko ezaugarri erabakigarria dela jaso ahal izan da. Zenbaitetan elkartzen badira ere, neskak neskekin eta mutilak mutilekin taldean ibiltzeko joera oso orokortua dago.

Hizkuntza nortasunari dagokionez, gazte hauentzat euskara bere identitatearen parte da eta honako hau nortasun ezaugarri positibotzat hartzen dute. Gazte batzuentzat harrotasunezko elementua da eta ezaugarri hau, batez ere, ikasten duten ikastetxearen bidez jasotzen den ezaugarria dela esan daiteke.

Azkenik, behatutako gazteek helduarotik baino haurtzarotik gertuago daudela sentitzen dutela jaso ahal izan da. Izaera kontuetan alaitasunarekin lotutako ezaugarriak haurrekin elkar banatzen dituzte, nahiz eta praktiketan aldaketak sumatu: jolasa pixkanaka desagertzen doan jarduera da, telebista askoz gutxiago ikusten dute... Helduen izaera ezaugarriak deskribatzen dituztenean, ordea, alaitasuna desagertzen da honelako hitzak azalduz: kezak, arazoak, lana, ardura, seriotasuna, hausnarketa, kexak, haserreak, gaixotasuna...

4 Gu, gure praktikak

Ikerketa honetan gazteek hizkuntzaren inguruan dituzten bizipenetara eta diskurtsoetara iristeko euren egunerokotasuneko praktiketatik abiatzeko hautua egin da. Horretarako, Hizkuntza Antropologian azken hamarkadetan erabiltzen den praktika-komunitatea kontzeptua garrantzitsua izan da². Kontzeptu hau norbanakoak bere bizitzan komunitate anitzetan parte hartzen duela onartzetik abiatzen da. Hizkuntza-komunitatean, ordea, hizkuntza arauak

² Janet Holmes eta Miriam Meyerhoff-en definizioaren arabera praktika-komunitatea da: Un conglomerado de personas que se reúnen alrededor de un compromiso mutuo para llevar a cabo algo. Formas de hacer cosas, formas de hablar, creencias, valores, relaciones de poder – en una palabra: prácticas – surgen en el curso de ese esfuerzo mutuo (Holmes & Meyerhoff, 1999).

partekatzen dituen, homogeneoa den, komunitate bat irudikatzen da; taldea norbanakoaren gainetik dago (Hernandez, 2014).

Ikerketan parte hartu duten gazteen praktikak Jone M. Hernandezek proposatutako eskema honen arabera aztertu dira:

Etxeari eta eskolari dagokionez, esan behar da zenbait dinamiketan bi espazio hauek islatuak agertu badira ere, behatutako gazteek etxea eta eskola gutxi aipatu dituztela. Oro har irakasleekin eta gurasoekin harremanetan agertzen diren aipamen asko gatazkaren bidez deskribatu dituzte: zigorrak, bihurrikeriak, irakasleen kritikak, haserreak, asperdura... Gune hauek eta hizkuntza lotzerakoan, eskola euskaraz egiteko/ikasteko/aritzeko espazio gisa identifikatzen dute. Etxea eta euskararen arteko lotura, aldiz, antzagoa da.

Aisialdiko praktikak nabarmen ageri dira gazte hauen bizipenen kontakizunetan eta behatu ahal izan diren espazioetan. Hona hemen, aisialdiko gune eta uneekin lotutako ondorio nagusienak:

Gune monitorizatuak

Kirola garrantzi handiko esparrua da. Zalantzarik gabe, eskolaz kanpoko jardueren artean nabarmenena da, bai praktikan, bai gazteen zaletasun aldetik ere. Adin honetako gazte gehienek kirol praktikaren bat egiten dute eta futbola da presentzia handiena duen kirola. Kirol praktikan mutilen eta nesken artean joera ezberdinak daude. Nesken artean kirol praktika ohikoa da baina ez da hain orokorra eta aniztasun handiago dago. Mutilei dagokionez, ia guztiek futbola praktikatzeko dute eta batzuk, horretaz gain, beste kirolen bat ere egiten dute. Mutilek garrantzi handia ematen diote futbolari eta euren bizitzaren erdigunea da: entrenatzeaz eta partidak jokatzeaz gain, futbol profesionala jarraitzen dute, mugikorretan partiden emaitzak jasotzen dituzte, aisialdi tarteetan baloiarekin aritzen dira eta mutil arteko hizketaldien gai nagusia futbola da.

Hizkuntzari dagokionez, nerabe hauen kirol praktikan euskararen presentzia ez dela oso handia esan behar da. Bi izan dira soilik euskararekin erabat identifikatu dituzten kirolak: esku-pilota eta arrauna. Gehien praktikatzen dituzten kirolean futbola, esku-baloia eta saski-baloian euskaraz eta gaztelaniaz aritzen direla diote. Hala ere, behatutakoaren arabera, kirol hauetan gaztelaniaz askoz presentzia handiagoa du euskarak baino. Nabarmenena futbolaren kasua da: ia mutil guztientzat oso garrantzitsua den praktika da eta ikerketa honetan futbolarekin lotuta jaso diren hizketaldi, esamolde, antzezpen eta bestelako erreferentzia guztiak gaztelaniaz izan dira.

Kultura jardueren presentzia apalagoa da. Ez dira kultura jarduerekin lotutako praktika gehiegi jaso. Batzuk musika, antzerkia eta dantzarekin lotutako jardueretan parte hartzen badute ere, nerabe hauen kontakizunetan ez daude hain presente. Jakin badakigu, musika, dantza edo bestelako adierazpen artistikoekin lotutako ekintzak egiten dituztela, baina aipamenen artean gutxi agertu dira³. Itxuraz, kultura jarduera bakoitzak badu hizkuntza imajinario propioa. Trikitixa edo euskal dantza bezalako jarduerak erabat euskararekin lotzen diren bitartean, beste estiloetako adierazpen artistikoak gaztelaniarekin errazago identifikatzen dira.

Aisialdi taldeetan eta jarduera antolatuetan Kuadrillategi programa da ageri zaigun bakarra. Gune monitorizatuak izan arren birziklatutako gunetara hurbiltzen den eredia dela ikusi ahal izan da. Egiten den herrietan arrakasta duen programa da eta parte hartzeko arrazoien inguruan nerabeek hauek aipatu dituzte: ondo pasa, lagunekin egon, jolastu eta hitz egiteko gunea. Hizkuntza helburu garbiarekin jorratzen diren aisialdiko jarduerak hauek euskararen praktikarako aukerak handitzeaz gain talde identitatea euskaraz eraikitzeko bidea ematen dutela behatu da.

Gune birziklatuak

Kalea da aisialdi ez formalari dagozkion jarduerak egiteko erabiltzen duten espazioa. Adin bereko gazteekin soilik konpartitzen dituzte espazio hauek baina lagun-talde edo kuadrilla ezberdinak toki berean elkartzeko joera dute. Gazteen deskribapenetan espazio hauen deserosotasuna eta, zenbaitetan, asperdura ageri dira. “Egon” aditza asko errepikatu dute eta egote horretan honelakoak aipatu dituzte: hitz egin, argazkiak atera, mugikorrarekin aritu, gozokiak jan. Hala ere, mugimenduzko jarduerak batzuk ere ageri dira: baloi jolasak, musika entzunez dantza... Bestalde, telefono mugikorrek erabateko presentzia dute gazte hauen

³ Gutxi agertzearen arrazoiak jarduera indibidualak izatea edo “nesken gauza” bezala identifikatutako jarduerak izatea egon daitezke. Azkenengo kasuan mutilek –kultur eremuan aritzen direnak- ez aitortzeko joera izango dute eta, neskei gehiago kostatuko zaie horretaz hitz egitea, besteak beste, kirolak bereganatzen duelako protagonismoa taldekako elkarriketetan.

aisialdian. Behatutako saioetan oso presente egon dira eta adin honetako talde dinamikan parte hartzeko beharrezkotzat jotzen dituzte.

Berezko guneak

Aztertutako nerabeek ez dute berezko gunerik erabiltzen eta lokalak edukitzeko gogoia adierazten dute, nahiz eta, zaila ikusten duten.

5 Gu, gure hizkuntzak

Aurreko atalean deskribatutako praktika horietatik ikerketan parte hartu duten gazteen hizkuntza-praktika nagusienak deskribatzera iritsi gara?. Behatutako hizkuntza-praktika orokorra esaldi batekin laburtu daiteke: euskara eta gaztelania continuum batean daude. Hizkuntza batetik bestera oso erraz pasatzen dira, mugimenduan dagoen itsasoa dirudi: euskarazko olatua dator eta euskaraz egiten dute, gaztelaniazko olatua dator eta gaztelaniaz egiten dute, hitz jariora apurtu gabe, ia konturatu gabe. Hizkuntza batetik bestera egiteko jauzia barneratuta dute.

Gazte hauei euskara ez zaie arrotza egiten, behaketa guztietan euskara entzun da. Baina gaztelania oso presente dago eta askotan nagusitzen da. Bestalde, euskarazko gaitasun arazorik ez dute, baina badira euskaraz arin eta erraz? hitz egiteko zailtasunak dituzten batzuk.

Ikerketan hiru alor nabarmendu dira:

HIZKUNTZA MUDANTZA

Hiztunen hizkuntza-praktika dinamikean gertatzen diren aldaketak eta iraunkortasunak.

GAZTE-HIZKERA

Gazteek aisialdian lagunekin daudenean bat -bateko egoeran erabiltzen duten hizkera. (Ahozkoa eta idatzizkoa)

HIZKUNTZA-ALTERNANTZIA

Hiztun talde batek bi hizkuntza ezagutzen edo erabiltzen dituztenean bi hizkuntzak batera erabiltzeko joera.

Jakitun gara hiru elementu hauek dimentsio ezberdina dutela eta elkar-lotuta daudela, baina gazte hauen hizkuntza bizipenak deskribatzeko kontzeptu giltzarriak dira.

HIZKUNTZA MUDANTZA

Emprem el concepte de "muda lingüística" per referir-nos tant als canvis com a les permanències lingüístiques que es troben en qualsevol contemplació dinàmica dels usos lingüístics, és a dir, en la comparació entre els usos lingüístics en dos àmbits o camps relacionals o en dos moments diferents. El concepte es pot projectar també a la comparació entre diferents posicionaments lingüístics dels individus, ja siguin relatius a usos, ja ho siguin a adscripcions simbòliques d'identificació lingüística. (Pujolar, Gonzalez, Font & Martínez, 2010).

Hizkuntza-mudantza kontzeptuak hizkuntza-praktika dinamiketan gertatzen diren aldaketa eta iraunkortasunei egiten dio erreferentzia. Joan Pujolar-ek Katalunian egindako ikerketetan (Pujolar, 2010) bost aldaketa une bereizi ditu: 1. Eskolan, 2. Institutuan, 3. Unibertsitatean, 4. Lan munduan eta 5. Arlo pribatuan (bikotea, lagunak, familia). Hemen garatutako ikerketa honetan bigarren unean gertatzen den hizkuntza mudantzei begiratu zaie eta argi adierazi daiteke behatutako taldeetan, beste hainbat ikerketetan ondorioztatutako errealitatea ere ageri dela: euskarari uko egiteko joera. Garbi esan daiteke, beraz, hizkuntza-mudantza ematen dela.

GAZTE HIZKERA

AHOZKOA ETA IDATZIZKOA

Gazteek erregistro asko dauzkate: helduek bezala, maila idatzia eta ahozkoa argi desberdintzen dituzte; gainera, maila idatzian bertan badakite aldaera ezberdina erabiltzen erosketa-zerrenda, SMS mezu bat eta eskolako txosten bat idatzeko. (...) Ahoz ere ez dute zalantzarik jende aurreko ekitaldi baten aurkezpena egin behar badute hizkera osatuago erabili behar dutela (...). Lagunartean aisialdian beste aldaera bat da egokiagoa. (Amorrortu, 2005).

Behatutako egoera informaletan elkarrizketa luze gutxi entzun dira. Ahozko komunikazio egoera arruntenak esaldi eta, batez ere, esamolde motzez osatutakoak izan dira. Hala ere, baldintza egokiak gertatuz gero elkarrizketa luze samarretan, talde txikietan, gustura aritzen direla behatu da.

Bestalde, nabarmena eta etengabekoa da idatzizko komunikazioaren erabilera telefono mugikorraren bidezko harremanetan. Gazteek ahozkotasunetik oso gertu dagoen erregistroa dela uste dute eta antzeko kodeak erabiltzen dituzte.

Kike Amonarrizen arabera gazte euskara kolokialaren ezaugarri nagusia euskara nahasia izatea da eta jokaera honen helburu nagusia, komunikazioaren adierazkortasunean irabaztea dela dio

(Amonarriz, 2005). Oraingo ikerketa honetan nahasketa oso garbi ageri da, eta esan daiteke parte hartu duten gazteen hizkeraren ezaugarri nabarmenena hizkuntza-alternantzia dela.

HIZKUNTZA-ALTERNANTZIA

Bi motatako kode-aldaketa:

Kode-nahasketa esaldi berean hizkuntza bat baino gehiago erabiliz hitz egitea da; adibidez esaldi bat euskaraz hasi eta erdaraz amaitzea.

Kode-alternantzia esaldi batetik bestera hizkuntza aldatzea da; adibidez elkarriketa batean euskaraz agurtzea eta ondoren erdaraz aitzia. (Coyos, 2010).

Hizkuntza-alternantzia hiztun talde batek bi hizkuntza ezagutzen edo erabiltzen dituzenean bi hizkuntzak batera erabiltzeko joera da. Esan bezala, gazte hauen hizketaldietan gaztelania eta euskara nahasteko joera oso nabarmena da eta, gehienetan, gaztelaniazko esamoldeek euskarazko hizketaldian interferentzia eragiten dute. Esan daiteke lagunarteko gazte hizkera ia beti modu elebidunean egiten dutela, egoera “normala” elebiduna bihurtuz:

- **Ikerzailea:** *Kalean zaudetenean zer hizkuntza entzuten da? Nola egiten duzue?*
- **Neska 1:** *Normala... Ez da euskaraz ez da erdaraz.*
- **Ikerzailea:** *Zer da normala?*
- **Neska 1:** *Normala...*
- **Neska 2:** *¿El qué? Ez naiz enteratu.*
- **Neska 1:** *...hori da normala: "el-que-ez-naiz-enteratu".*

Hizkuntzei buruzko gazteen diskurtsoak ere jaso dira eta, hemen ere, gaztelania eta euskara gazte hauen egunerokotasunean continuum batean ageri direla ikusi ahal izan da. Euskarazko olatuak eta gaztelaniazko olatuak etengabe datoz. Gazteen iritzien arabera, euskarazko olatuak bide hauetatik datoz:

OHITURA: *“lagunekin egoten naizelako, horrela ateratzen zaigulako, txikitatik ikastolan euskaraz hitz egin dugulako...”*

IDENTITATEA: *“gure hizkuntza delako”*

ARDURA: *“Bestela galduko da. Geroz ta jende gutxio hitz egiten, gero ta gutxio, gero ta gutxio... azkenen bukatuko dira bost pertson ez dakit zenbat jende artian...”*

DERRIGORTASUNA: *“toki horietan euskaraz egin behar delako: institutuan, Gaztelekuan”.*

Gaztelaniazko olatuetan, ordea, kanpo faktoreak dira ia denak. Behin bakarrik aipatu dute gaztelaniaz hitz egiten dutela “*nahi dugulako*” edo testuinguru horretan “*gaztelaniaz hobeto konpontzen garelako*”:

BESTE ADINKIDEAK (hau da gehien errepikatu dena): “*ez dakitelako, erdara gehiago egiten dutelako, gogorik ez dutelako...*”

HELDUAK: “*entrenatzaileek, etxekoek, dendariak erderaz egiten duelako.*”

HAURRAK (gutxi aipatu da): “*guk baino erdaraz gehiago egiten dute, gu txikitzen euskeraz hitz egiten genuen, nik entzuten ditut txikik ta denak erderaz.*”

Bukatzeko, gazte hauen diskurtsoetan agertu diren bi gai aipatu behar dira. Batetik, euskaraz hitz egiteko joera handiago duten gazteen diskurtsoen arabera, adin honetako nerabeen artean euskarak prestigio mugatua du. Gaztelaniaz egitea “*guaiago*” izateaz gain, zenbaitetan euskaraz egiteagatik barregarri geratu direla aipatzen dute. Bestetik, badirudi oro har nahiko ados daudela neskak gehiago egiten dutela euskaraz mutirik baino.

6 Ondorioak

Orain arte dokumentu honetan aurkeztu direnak “*Gazteak ikerlari, gazteekin egindako ikerketa partehartzailea*” izeneko ikerketan 12-14 urteko gazteekin landu eta jasotako informazioaren emaitza dira. Hor daude lan honen gako garrantzitsuenak. Gazteengandik jasotakoak begirada berria, freskoa eta interesgarria eskaintzen baitigu.

Amaitzeko, hala ere, ikerketa lan honetatik, beste hainbatetatik jasotakoa eta Euskararen Aholku Batzordeko Gazteriaren Batzorde-atal Bereziaren kideen ekarpenak oinarri hartuta, aurrera begira lagungarriak izan daitezkeen hausnarketa batzuk plazaratu nahi dira ondorio gisa.

Hasteko, burututako ikerketa eremua eta bertan aztertutako lagina nahiko mugatua/zehatza bada ere, emaitzak eta ondorioak nahiko orokortuak egon daitezkeela uste dugu.⁴ Batetik, pentsatu daiteke adin horretako gazte askoren irudia islatu dela eta, bestetik, ulertu daiteke egungo gizartearen oinarritzko argazki bat jaso dela. Izan ere, gazteei loturiko arazoak edo kezkak gizarte oso baten sintomak edo metaforak dira eta, pentsatzekoa da, nerabeengandik jasotakoak hizkuntzaren inguruan egungo gizarte errealitatea zein den islatzen duela. Baina, zer islatzen du ispilu horrek?

⁴ Honekin lotuta esan behar da, ikerketak izaera mikroa izan badu ere, orokortasuna bilatu duela uneoro. Alegia, aztertutako gazteen izaeran eta berezitasunetan erreparatu baino, gazte horiek beste gaztekin partekatzen dutena hartu da bereziki kontuan.

1. Euskara zaharren hizkuntza izatetik haur eta gazteen hizkuntza izatera pasa da.

Ikerketa soziolinguistikoek, behintzat, hala diote. Azken hamarkadetan eman den hizkuntza aldaketa nabarmena dela argi dago. Galdetzekoa litzateke prozesu honetan helduak zenbat “mugitu” diren, baina adin batekin lotu beharko bagenu euskara, gaur gaurkoz, haurtzaroarekin eta gaztaroarekin lotuko genuke.

2. Hiztun berrien belaunaldi bat sortu dugu, euskara ikasi dute eta euskaren (hizkuntza) kultura batean sozializatu dira.

Baina ez dakigu euskarak eta euskararen kulturak gazteei zer eskaintzen dien, edo nola artikulatzen/txertatzen duten kultura hori beraien gazte izaeretan. Egungo gazte-kulturaren euskarak duen pisua zein den jakitea beharrezkoa da. Norberaren eta talde identitatearen eraikitze prozesuari garrantzia eman behar zaio. Hizkuntza non, noiz, zenbat ikustez gain, hizkuntza bat edo beste erabiltzen dutenean gazteen helburuak zeintzuk diren aztertzea garrantzitsua da; nerabeen artean zerbait komunikatzea baino norberaren komunikatzailea izateak garrantzi handiagoa baitu.

3. Euskarak gazteei eskaintzen dienari begiratu behar diogu

Galdera aldatu behar da: Zergatik ez dute gazteek euskaraz hitz egiten? galdera utzi eta Zer eskaintzen die euskarak gure gazteei? galdetu behar dugu. Zer eskaintzen die gazteak eta euskaldunak (edo gazte euskaldunak) izateko (edo sentitu ahal izateko)? Langintza horretan elementu hauei begiratu beharko genieke:

- Praktika-komunitateei: harremanak (norekin?), jarduerak (zertan?) eta espazioak (non?)
- Kultur-kontsumoei: musika, ikus-entzunezkoak, moda, teknologiak...
- Genero sistemari: nerabeek identitatea agertzeko prozesuan generoak eragin oso nabarmena du.
- Euskararen kulturari: sozializazio prozesuan haur eta gazteei eskaintzen zaien euskararen kulturaren ezaugarriei eta formei.

4. Euskararen kulturari erreparatzeko⁵ beharra eta euskararen kultura erreparatzeko⁶ beharra

Euskararen kulturari erreparatzea garrantzizkoa da, egun euskara gure bizitzaren parte baita eta nerabeen egunerokotasunean presentzia nabarmena duelako. Euskararen debeku garaia eta euskara biziberritzeko garaiabiak bide arautzaile-normatiboak izan dira nagusiki. Biak oso ezberdinak, noski, baina oro har presio/tentsio beharrezkoa sortu dute hizkuntzaren inguruan.

⁵ Erreparatu=begiratu, behatu, ohartu

⁶ Erreparatu=konpondu

Bestelako diskurtsoak eta praktikak periferikoagoak izan dira (umorea, ludikotasuna, txantxa...). Euskararen gizarte hobekuntza arauen bidez etorri da eta haur eta gazteen kasuan araua eskolak bideratu du nagusiki. Eskolak hizkuntzaren disziplina hori bete du, nagusiki (eta betetzen jarraitu behar du) erdalduna den gizarte batean; eskolatik kanpo, aldiz, euskararen aldeko intentsitatea ez da nabarmentzen. Egoera kontraesankorhorri buelta eman beharko genioke, intentsitate hori eskolatik kanpo ere zabalduz, eta beharrezkoa balitz birformulatuz.

5. Gazteen euskararen erabileran bi helduleku nagusi daude: ohitura eta diskurtsoak

Gazteek euskaraz egiteko arrazoen diskurtsoa, derrigortasunarekin batera, beste hiru ardatzen inguruan eraikitzen dute: ohitura, nortasuna eta ardura. Esan daiteke, beraz, **gazteen euskararen erabileran bi helduleku nagusi daudela:**

OHITURA: etxeak, eskolak, aisialdiak (jarduera formalak: musika eskola, ...) eta, neurri apalagoan, ikaskideen arteko harremanek ahalbideratu dute orain arte (nerabetasunera iritsi arte) euskaraz hitz egiteko ohitura. Ohitura hau haurren munduari loturiko praktika ezberdinekin egon da lotuta: zaintza, hezkuntza, pailazoak...

DISKURTSOAK: nortasuna –“*euskara gurea*”-, ardura –“*desagertuko da*”-, derrigortasuna –“*euskaraz egin!*”- eta, neurri batean, gatazkari lotutako diskurtsoak izan dira gehienbat garatu eta zabaldu direnak.

Ohitura(k) eta diskurtsoen artean hutsune zabal bat sortzen da. Diskurtsoak neurri batean barneratu dituzte, ikasi dituzte, baina nahikoa huts geratu zaizkie. Ohitura eta inertzia batzuk oraindik bizirik dira, baina nerabeen munduan ohitura berriak hartzen eta garatzen ari dira. Eta hor euskararen kultura ez dago hain garatuta, batetik, hizkuntz erabileraren kudeaketari loturiko kultura ez delako garatu; bestetik, euren praktika-komunitateetan euskarak presentzia gutxiago duelako.

6. Gazteen praktika-komunitateetan gaztelaniak presentzia handia du

Lagun taldean, eremu birtualean, kirolean, kalean, auzogunean... Gune soziolinguistikoaren arabera egoera zertxobait aldatzen da, baina nahiko orokortutako egoera da. Esan daiteke, beraz, **gazte elebidunak direla, nagusiki, gaztelaniaz bizi den gizarte batean.** Belaunaldi “zubia” dira bi errealitate soziolinguistikoaren artean jaio, bizi eta hazi direlako. Hizkuntza-nahasketa da euren artean nagusitzen dena, aniztasuna delako nagusi abiapuntuan ere (familian, eskolan, auzoan, herrian, hirian...). Egoera hau kudeatzeko tresnak behar dira, (euskararen) kultura garatu eta eguneratu behar da eta hizkuntza sozializazioan sakondu behar da. Nahasketa(k), aldaketak, mudantzak, kontraesanak, dinamismoa..., gizartearekin batera, gazteak ere hizkuntz errealitatea finkatu ezinean dabilta.

7. Gazteen hizkuntza-praktiken bi ezaugarri nagusiak: nahasketa eta mudantza.

Batetik, 12-14 urteko nerabeen artean hizkuntza mudantza ematen da, euskara gutxiago erabiltzen dute. Prozesua aurretik abiatzen bada ere adin honetarako finkatutako egitatea da. Bestetik, gazteen arteko egoera komunikatiboetan nahasketa ageri da. Nahasketa horretan, batez ere, gaztelania eta euskara nahasten dute⁷. Euskararen eta gaztelaniaren arteko alternantzia, beraz, ohiko praktika da; gazte-hizkera horrelakoa dela esan daiteke eta gazteentzat "normal" hitz egitea euskara eta gaztelania nahasten hitz egitea da. Nerabeen artean ohikoagoa da eta onartuago dago alternantzia erabiltzea euskara hutsean aritzea baino: informaltasun handiagoa ematen die. Horregatik, lagunarteko hizkeran, ia beti, modu elebidunean hitz egiten da, eta interferentziak gehienetan gaztelaniatik euskarara gertatzen dira.

Amaitzeko esan behar da gazte hizkeraz izendatzen dugun hori hausnarketarako kontzeptu gisa ageri zaigula. Batetik, hobeto ezagutu beharko genituzke kontzeptu horren baitan, gaur egun, biltzen diren elementuak eta, bestetik, kontzeptuak testuinguru soziolinguistiko eta jarduera/egoera ezberdinetan hartzen dituen ezaugarriak hobetu aztertu beharko lirateke.

7 Aurrera begirako proposamenak

Dokumentu honen sarreran zehazten zen bezala, dokumentu honetan bildu ditugun ikerketaren emaitzak, eztabaida eta hausnarketarako abiapuntu gisa planteatu dira euskararen normalizazio sozialaren bidean. Norabide horretan, Euskara Aholku Batzordeko Gazteriaren Batzorde-atal Bereziak aurrera begirako proposamen orokor batzuk zerrendatu ditu:

1) Gazteen eta euskararen arteko harremanetan sakontzen jarraitzea

Ikerketa arlo eta ikergai ezberdinak nabarmendu dira, besteak beste:

- Ikerketa zabalagoak: lurralde eta testuinguru soziolinguistikoari dagokionez, baita ikerketa izaera dagokionez.
- Gazteek duten euskarazko gaitasunean sakondu: ahozkoasuna, jariotasuna...
- Gazteen hizkerari (hizkerari) buruzko ikerketak, testuingurua, egoera, eginkizuna eta solaskideak kontutan hartuko dituztenak.
- Hizkuntza-alternantzia aztertzea interesgarritzat jotzen da: nork aldatzen duen hizkuntza, zein momentutan, komunikazioaren zertarakoan...

⁷ Hizkera informal horren beste ezaugarriak honakoak dira: ahozko eta idatzizko kodearen erabilera etengabea (biak elkarrekin), esaldi labur eta amaitu gabeen erabilera, gorputzaren garrantzi komunikatiboa, etenak, isiluneak...

- Gazteen jarrerak, jokabideak eta portaerak (orokorrak eta hizkuntzarekikoak) hobeto ezagutu eta ulertu.
- Gazte unibertsitarioei buruzko ikerketak, hirugarren hizkuntza-mudantza garaia aztertzeko (Magisteritza eskolako ikasleak bereziki aipatu dira)
- Aisialdiko testuinguruetan hezitzaileen/entrenatzaileen normalizatzaile rolaren gaineko ikerketa.

Garrantzitsutzat jotzen da ikerketa hauetan gazteen “ahotsak entzutea”. Hau da, beraiekin solasaldiak edukitzea eta euren hizketaldien lekuko izatea. Gazteen praktikak eta bizipenak ezagutzuz, garatu beharreko hizkuntza politika planifikatzeko aukera izango dugu.

2) Kirol, kultura eta aisialdirako hizkuntza-plangintza sendoak ezartzea

Administrazioak ez du aukerarik esparru batzuetan zuzenean esku hartzeko baina bai, beste batzuetan, kulturean, aisialdian edo kirolean esate baterako. Ikusi dugunez eremu hauek oso garrantzitsuak dira nerabe eta gazteen bizitzan (bai objetiboki –bertan ematen dituzten ordu kopuruagatik-, bai subjektiboki –euren izaeran duten pisuagatik-). Ahaleginak egin beharko lirateke euskararen presentzia nabariagoa izateko eta erabilpena suspertzeko. Esparru honetan hizkuntza helburu eta plangintza sendoak dituzten programak indartu behar dira.

3) Eskolaren lana indartzea

Eskolaren lana zaindu behar da, gazte gehienek euskara bertan (ere) jasotzen dutelako. Hizkuntza gaitasuna sendotzeko begira lan egiten jarraitu behar da, gaitasunik gabe erabilera nekez ematen delako. Ahozkotasanaren lanketa indartu beharko litzateke.

4) Aurreko bi atalen garapenean, bereziki harrera jartzea gazteekin harremanetan ari diren profesional eta eragileengan (irakasleak, kultura sustatzaileak, aisialdi begiraleak, kirol monitoreak...), horretarako ikerketa sustatuz, programa bereziak sortuz, prestakuntza eskainiz, sentsibilizazioa sustatuz.

5) Gazteen euskarazko sorkuntza propioa aktibatzeke eta egiteke baliabideak (egoerak, ekimenak, diskurtsoak...) zabaldu, sendotu, sortu eta jakinaraztea

Gazteek euskara beraiena egiteke aukerak ematea, jaso duten euskara musika, Internet, ikus-entzunezko, antzezpen eta abarretan baliatzeke gogoa piztuz.

6) Euskararen prestigioa indartzeko ahaleginak egin behar dira

Euskararen aldeke tentsioa mantendu behar da, jada martxan dauden ekimenak indartuz eta berriak sortuz. Hizkuntzaren egoera sozialari buruzko informazioa zabaltzea komeniko litzateke. Era berean, euskararen kultura indartzeko baliabideak sustatzea komeniko litzateke.

8 Erreferentziak

Amonarriz, Kike(2005) "Gazte hizkeraren egungo egoera eta garrantzia" in Gazte Hizkera:11-24. Donostia: Urtxintxa

Amorrortu, Estibalitz (2005) "Gazte hizkeraren bila? Soziolinguistikatik hausnarketa pare bat" in Gazte Hizkera:35-43. Donostia: Urtxintxa

Coyos, Jean-Baptiste (2010) "Hizkuntza-ukipena" in Soziolinguistika Eskuliburua. 135-185 orrialdeak. Soziolinguistika Klusterra eta Eusko Jaurlaritzza

Feixa, Carles (2006). "Generación XX. Teorías sobre la juventud en la era contemporánea" in Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Niñez y Juventud, 4(2):21-45.

Garcia, Ohiana (2016) "Hizkuntza-transmisioaren kate-begi isilak" in Ehuyar.eus. On-line <<http://komunitatea.elhuyar.eus/eraldaketa-elhuyar-da/2016/02/22/hizkuntza-transmisioaren-kate-begi-isilak>>

Hernández, Jone Miren (2005) "Jolasgaraia. Gaztetxoak, hizkuntzak eta identitateen adierazpenak". Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia

Hernández, Jone Miren (2011) "Baina gu ere gazteak izan ginen. "Gazte euskalduna izatearen esanahia atzo eta gaur" in Euskera, 55(2):579-607. Bilbo: Euskaltzaindia.

Kasares, Paula (2014). Euskaldun hazi Nafarroan. Euskararen belaunetako jarraipena eta hizkuntza sozializazioa familia euskaldunetan. Bilbao: Euskaltzaindia.

Lantto, Hanna (2015) Code-switching in greater Bilbao. A bilingual variety of colloquial basque. Helsinki: University of Helsinki.

Pujolar, Joan, Gonzalez, Isaac, Font, Anna, Martínez, Roger. (2010) Llengua i joves. Usos i percepcions lingüístics de la joventut catalana. Generalitat de Catalunya.

Rodriguez, Txerra (2015) "Sutondoko kontuak".
